

Le 19 février dernier, Umberto Eco, l'un de ces penseurs qui ont marqué notre temps, nous a quittés. Sémioticien, médiéviste, théoricien de la littérature, Umberto Eco était également pleinement engagé dans notre société.

Dans notre pays, c'est surtout en tant qu'écrivain qu'Umberto Eco est connu du grand public. Guillaume de Baskerville, l'un des personnages principaux du *Nom de la rose*, reste gravé dans la mémoire collective. Désireux de pénétrer au cœur d'une bibliothèque labyrinthique pour prendre connaissance d'un livre caché, le moine franciscain incarne non seulement la rationalité, mais également l'idée que la science doit être partagée plutôt que de rester enfermée dans les institutions dépositaires de la connaissance.

Au-delà de son œuvre littéraire, Umberto Eco a également montré que l'exercice de l'esprit critique demande parfois d'agir. Ainsi, il a mis fin à sa collaboration de longue date avec la maison d'édition Bompiani, dont il fut même codirecteur entre 1959 et 1975, lorsque celle-ci a été rachetée en 2015 par le groupe Mondadori, entre les mains de Berlusconi. Avec d'autres auteurs tels que Tahar Ben Jelloun, Sandro Veronesi et Hanif Kureishi, il rejoint l'éditrice Elisabetta Sgarbi, fondatrice de la nouvelle maison d'édition indépendante « La nave di Teseo », qu'il va également soutenir financièrement.

Le premier titre publié par « La nave di Teseo » est *Pape Satàn Aleppe* d'Umberto Eco. Cet ouvrage posthume se lit comme une dénonciation d'un monde où la pensée se trouve trop souvent réduite à l'adoption de slogans éphémères. Ce diagnostic sévère ne doit cependant pas occulter que la parution même de cet ouvrage, auprès d'une nouvelle maison d'édition, montre qu'il existe toujours des personnes prêtes à prendre l'initiative. Selon les dernières nouvelles, l'autorité de la concurrence de l'Italie invaliderait le rachat de Bompiani par Mondadori. Sgarbi peut déjà rêver de reprendre Bompiani. Une lueur d'espoir pointe à l'horizon. L'information indépendante existe toujours.

Op 19 februari namen we afscheid van een denker die zijn stempel gedrukt heeft op onze tijd, Umberto Eco. Behalve semioticus, mediëvist en literatuurwetenschapper was hij ook een man van engagement voor onze samenleving.

In ons land is Umberto Eco vooral bekend bij het grote publiek als schrijver. William van Baskerville, een van de hoofdpersonages uit *De naam van de roos*, maakt inmiddels deel uit van het collectief geheugen. De franciscaner monnik wil doordringen tot het hart van een als doolhof opgevatte bibliotheek, om kennis te nemen van een boek dat daar verborgen ligt. Zodoende belichaamt hij niet enkel de rationaliteit, maar ook de idee dat wetenschap gedeeld moet worden, in plaats van opgesloten te blijven binnen de instellingen die de bewaring van kennis tot doel hebben.

Ook buiten zijn literair werk heeft Umberto Eco aangetoond dat het uitoefenen van de kritische zin soms om actie vraagt. Zo maakte hij een einde aan zijn jarenlange samenwerking met uitgeverij Bompiani, waarvan hij zelfs codirecteur was tussen 1959 en 1975, nadat deze in 2015 opgekocht werd door de Mondadori-groep die in handen is van Berlusconi. Samen met andere auteurs, zoals Tahar Ben Jelloun, Sandro Veronesi en Hanif Kureishi voegt hij zich bij uitgeefster Elisabetta Sgarbi, die de nieuwe onafhankelijke uitgeverij « La nave di Teseo » opricht, waarbij hij ook financieel zijn bijdrage levert.

De eerste titel die « La nave di Teseo » publiceert is Umberto Eco's *Pape Satàn Aleppe*. Dit postuum boek leest als een aanklacht tegen een maatschappij waarin het denken in de ban is van de waan van de dag. Hoe streng dit oordeel ook mag klinken, het verschijnen van het boek bij een nieuwe uitgeverij toont tegelijkertijd aan dat er altijd mensen te vinden zijn die het heft in handen willen nemen. Volgens de laatste berichten zou de Italiaanse mededingingsautoriteit de overname van Bompiani door Mondadori vernietigen. Sgarbi droomt er al van Bompiani over te kopen. Opnieuw gloort er hoop aan de horizon. Er bestaat nog zoiets als de onafhankelijkheid van informatie.

